

**הבנרה" מתוך הסוויטה "כרמן"
ז'ורז' ביזה (3.6.1875 - 25.10.1838)**

ז'ורז' ביזה נולד בשכונת מגורים צפונית לפריז, למשפחה מוסיקלית אשר העניקה לו מגיל מאד צעיר את היסודות בחינוך מוסיקלי.

אביו היה מורה לזמרה ומלחין, ואמו הייתה פסנתרנית מאד מוכשרת. ז'ורז' בן הארבע נהג לשמוע מבעד לדלת חדרו את שיעורי המוסיקה שאביו ניהל בביתו, כאשר אחזו הצמודה לדלת מאזינה לזמרת התלמידים. הוא אף הפתיע את אביו ביכולת ההתמצאות בכתיבה ובקריאת תווים עוד בטרם הכיר את אותיות האלף-בית. כבן יחיד להוריו קבל את מלוא תשומת הלב והטיפול הראויים לילד כה מוכשר. ואמנם, כשרונו הרב הוביל לקבלתו לקונסרבטוריון של פריס והוא רק בן תשע, מאורע חסר תקדים בתולדות הקונסרבטוריון.

ביזה למד הלחנה ופסנתר ונחשב לפסנתרן מבטיח. בגיל 17 כתב את הסימפוניה הראשונה שלו.

בשנת 1857 זכה ביזה ב"פרס רומא" היוקרתי, מלגה שאפשרה לו ללמוד הלחנה במשך שלוש שנים בבירה האיטלקית.

מאוחר יותר משחזר לפריז החל בהלחנת אופרות, התפרנס משיעורי פסנתר, מעיבוד יצירות של מלחינים אחרים ומהענקת תווים להוצאות לאור.

בשנת 1869 הוא נישא לז'נביב הלוי, בתו של מורו להלחנה בקונסרבטוריון ז'ק הלוי. כאשר פרצה המלחמה בין צרפת לפרוסיה, גויס ביזה לצבא הצרפתי.

אל פסגת יצירתו הגיע ביזה עם האופרה "כרמן", בשנת 1875.

היא כונתה בפי רבים "כליל השלמות" בשל המלודיות הקליטות והתזמור הנועז והחדשני. למרות זאת בכורת האופרה הייתה כשלון חרוץ, והיא הורדה מהבמה.

בעקבות כשלון האופרה, נתערעה בריאותו של ביזה אשר סבל מזה שנים רבות מדלקת שקדים; הוא עבר שני התקפי לב ושלושה חדשים לאחר בכורת "כרמן" מת ז'ורז' ביזה בגיל 36.

במותו הצטרף ביזה לשורת מלחינים אשר נפטרו בגיל צעיר – כמו מוצרט ושוברט – אשר זכו לתהילת עולם אך חדשים ספורים לאחר מותם. ואמנם, רבות מן היצירות שלא זכו להצלחה בימי חייו של ביזה, כמו הסוויטה "הנערה מארל", והסימפוניה הראשונה, נחשבות לנכסן צאן ברזל של המוסיקה האמנותית באולמי הקונצרטים.

על היצירה

האופרה "כרמן" שנכתבה בשנת 1875, הנה יצירתו הידועה ביותר של ז'ורז' ביזה ואחת האופרות האהובות ביותר ברפרטואר הבימתי.

העלילה הדרמטית מרתקת, בין השאר, בשל השימוש באלמנטים ריאליסטיים וקומוניקטיביים המקרבים את העיניין והקשב של הקהל ואף מעוררים הזדהות בקרבו. אך בשעתו, האופרה הוגדרה כבעלת עלילה "בלתי מוסרית" בשל יחסי האהבה בין צוענייה לקצין צרפתי, בשל מקהלת נשים המעשנת סיגריות על הבמה, בשל חבורת הגנבים ההופכים לגורמים עיקריים בעלילה, ובעיקר בשל הגיבור העורק מהצבא. כל אלה היו סיבות להורדת האופרה למחרת הצגתה הבכורה. שמונה שנים לאחר מכן נחלה האופרה הצלחה גדולה בקרב קהל בשל, ערוך ומוכן לקבלתה.

ביזה אמץ מנגינות של שירי עם, השתמש בשירים של מלחינים אחרים, הוא אף שאל קטעים מיצירותיו עצמו, ושלב מקצבי ריקוד ספרדיים להענקת "צביון" מקומי למלודיות מקוריות.

ההבנה

מקור השם של השיר- ריקוד הבנרה הוא מעיר הבירה של קובה, הבנה. ביזה כתב את הפרק בהשראת לחן נפוץ בימיו.

הז'אנר עצמו היה מאד פופולארי בספרד ובאירופה המערבית והוא אף השפיע, מאוחר יותר, על ריקודים לאטיניים נוספים כמו הטאנגו הארגנטינאי.

באופרה "כרמן" ההבנרה הינה השיר הראשון המושר על ידי כרמן בפני הגברים המתגודדים בחזית מפעל ייצור הסיגריות בה היא עובדת.

ההבנרה מתאפיינת במרכיבים הבאים:

- מפעם מתון-איטי
- משקל זוגי
- מקצב מנוקד

ההבנרה של ביזה מלווה באוסטינטו מתמיד בצ'לי, הפותחים את היצירה ומחזיקים בו עד סיומה כאשר אליהם מצטרפים גם כלי הקשה:

1. מאפייני החטיבות:

החטיבה הראשונה

בסולם מינורי

באופי חושני, מתפטל, מהורהר ואף נוגה

דינמיקה שקטה קבועה

הנושא בכיוון כרומטי יורד

החטיבה השנייה

בסולם מז'ורי

באופי אופטימי, החלטי ואף נמרץ

ניגודים בין פיאניסימו לפורטיסימו

הנושא בכיוון עולה מתקדם בטריקורדים בכיוונים

מנוגדים זה לזה

בשתי החטיבות ליווי אוסטינטו מתמיד

2. מבנה הפרק:

- לפרק שתי חטיבות :

- לכל חטיבה מלודיה החוזרת ברציפות מספר פעמים בשינויים קלים.

- לחטיבות מאפיינים מנוגדים ומשלימים בסולם, בכיווניות, במהלכי המרווחים, בדינמיקה

ובאופי

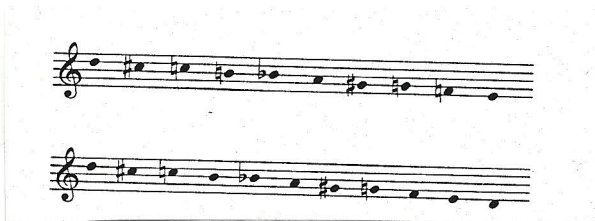
לחטיבה הראשונה משפט המתחלק לשני פסוקים בסולם מינורי יורד, ברובו כרומטי

הפסוק הראשון

הפסוק השני, הסוגר, מסתיים על צליל הטוניקה

השלד המלודי של הפסוקים:

חטיבה שנייה:

החטיבה השנייה היא בעלת אופי "אופטימי", במרץ והחלטי יותר; הדינמיקה משתנה בין דרגות קיצוניות. החטיבה כוללת היגד בסולם רה מז'ור, החוזר ארבע פעמים בסקוונצות או בווריאנט על בסיס טריקורדים פנימיים מנוגדים זה לזה:

מנגינה ב', בפעם הראשונה (פסוק ראשון המסתיים על הסובדומיננטה סול)

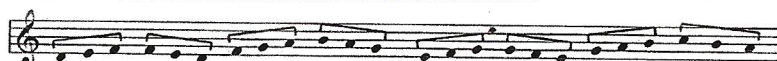
מנגינה ב', בפעם השנייה (בסקוונצה על הפסוק הראשון ומסתיימת באתנה דומיננטי):

מנגינה ב", בפעם השלישית (חזרה עם וואריאנט על הפסוק הראשון)

מנגינה ב", בפעם הרביעית (הרחבה על הפסוק שני, מסתיימת על הטוניקה)

השלד המלודי שבחטיבה השנייה "מתקדם" בכיוון עולה על טריקורדים פנימיים מנוגדים זה לזה

3. סדר הופעת המשפטים המוסיקליים וכלי הנגינה הבולטים:

מנגינה א' בכינורות, בעוצמה שקטה

א' בהוספת קלרינט וחליל

א' בהוספת כלי הקשה, ובשילוב קו קונטרפונקטי עדין בידי החצוצרה

מנגינה ב' בכינורות בעוצמה שקטה

ב' במענה בין טוטי ב-ff ובין כלי קשת ב-p, מסתיימת בהרחבה חופשית של החצוצרה

ב' בכלי נשיפה מעץ ובהוספת תוף לליווי

ב' במענה בין טוטי ב-ff ובין כלי קשת ב-p

הצעות לפעילות:

1. החלפת רשמים לאחר האזנה אל השיר המקורי של ההבנרה מתוך "כרמון" (על מצבי רוח שונים באהבה : אהבה ועצב, אהבה ורוגע, אהבה ושמחה, אהבה וכעס, אהבה וספק ועוד)
 2. העלאת הצעות להקשת תבניות מקצב על בסיס האזנה לריקוד האינסטרומנטלי המוקלט
 3. ביצוע האוסטינטו במחיאה, בניגנה בכלי הקשה, בתנועה
 4. ביצוע האוסטינטו בהבדלי דינמיקה וארטיקולציה
 5. הכרת "הנוף הצלילי" של הנושאים:
 - א. הכרות עם הנושא הראשון על ידי :
מעקב אחר השלד הכרומטי היורד הרשום על הלוח

. התנסות בניגנה במטלופון:

- ראשית, התמצאות בכיווני עלייה – ירידה
- שנית, באופן חופשי
- שלישית - עם הגבלת הכיוון היורד בלבד

6. "ציור באוויר" של קישוטים על היחידות הריתמיות הקצרות (שלישון, חלקי שש עשרה), על פי נגינת המורה

ב. הכרות עם הנושא השני באמצעות נגינת המורה:

- הבחנה בין סיומי ארבעת הפסוקים, הכיווניות וצליל ההגעה שלהם:
- . תאור קו דימוני באוויר הממחיש את הסיומים ואת תחושת ההתרחקות והשיבה "הביתה"
- מעקב אחר גראפים על הלוח המשקפים את קווי המתאר של ארבעת הפסוקים
- . חידון - זיהו של אותם הפסוקים אשר הגראפיים שלהם נבדלים היטב

. המחזות העוצמות הקיצוניות האופייניות לנושא השני בעת ההאזנה (זוגות ילדים מנהלים דו שיח בפנטומימה, בתנועות יד או ברקיעת המקצב, המביע את האמירות המנוגדות והמשלימות)

5. הפנמת הרצף של שני הנושאים בהאזנה ליצירה, ותגובה לאיפיונם בתנועת יד באוויר

6. המחשת המבנה על שתי חטיבותיו בתנועה במרחב, תוך הקפדה על :

שיתזור קווי המתאר של הנושא הראשון (על "הקישוטים" שבו)

ביטוי אופיו המהורהר ואף נוגה של הנושא הראשון

הבחנה בין הסיומים והכיווניות של הפסוקים השונים

שיחזור התבנית המקצבית

הבעת ניגודי העוצמה של הנושא השני